

Klimaatcrisis vraagt om veerkracht

Duurzaamheid en de rooms-katholieke kerk

Met zijn encycliek Laudato Si legde paus Franciscus in 2015 een solide basis onder de inzet voor duurzaamheid binnen de rooms-katholieke traditie, en breder. Zijn rondzendbrief inspireert de kerk, van parochiaan tot bisschop.

Ton van Leur is actief lid van de Heilige Catharina in Woudenberg, een van de zes locaties van de Sint Maartenparochie. Binnen de parochie is hij een enthousiast pleitbezorger voor duurzaamheid.

Monseigneur Gerard de Korte is sinds mei 2016 bisschop van het bisdom Den Bosch en voorzitter van de onlangs opgerichte Alliantie Laudato Si, die in Nederland door lezingen, workshops en publicaties aandacht vraagt voor de encycliek.

Zonnelied

De Korte: “Paus Franciscus baseerde zijn tekst op het Zonnelied van de heilige Franciscus van Assisi. In het Zonnelied delen naast mannen en vrouwen ook de elementen van de schepping in broeder- en zusterschap. Sint Franciscus schrijft over zuster maan, broeder zon, zuster water, broeder vuur. De gehele schepping is als één familie met elkaar verbonden. Het sterk op de mens gerichte denken, antropocentrisme, is in strijd met hoe Sint Franciscus over de schepping schrijft. Het rentmeesterschap van mensen over de aarde gaat over behoeden, niet over uitbuiten, vervuilen en verwoesten. De aarde is ons toevertrouwd als een tuin. Voor mij, als Godgelovige, speelt de gedachte dat deze wereld niet van ons is, maar door God geschonken. Hij is eigenaar, wij zijn door Hem geroepen de wereld te behoeden als hoveniers. Of, met een nuchterder motivatie: we hebben allemaal mensen waar we van houden, die jonger zijn dan wij. Laten we ervoor zorgen dat de wereld leefbaar blijft voor volgende generaties.”

Catharina

Die boodschap komt aan in Woudenberg, waar Ton van Leur aan de wieg stond van de Groene Catharina. De nieuwe naam voor de Heilige Catharinakerk staat voor een van de meest actieve groene kerken in Nederland.

Van Leur: “Ons verhaal begint in 2015 met een vraag van mijn achterbuurman, ook parochiaan. Zijn dak ligt vol met zonnepanelen vanuit bezorgdheid over toekomst van zijn kleinkinderen. Waarom heeft de kerk geen zonnepanelen op haar platte dak? Ik had daar nog nooit over nagedacht. Erg groen was ik niet, als het regende gebruikte ik mijn auto als paraplu.”

Van Leur zat met een groep mensen om de tafel om de zonnepanelen voor elkaar te krijgen. “Gaandeweg ontdekten wij: het gaat niet alleen om het CO2-neutraal maken van het kerkgebouw. Zo kwamen we op het spoor van

GroeneKerken. Wij downloadden de toolkit en er ging een wereld voor ons open. Er kwam een werkgroep Groene Catharinakerk. De Heilige Catharina heeft een naamdag op 25 november. Deze dag gebruikten wij om onze geloofsgemeenschap te informeren over onze plannen. Een levendige discussie volgde en de handen gingen op elkaar voor ons voornemen een Groene Kerk te worden. Geweldig!”

Heilig water

Terug naar Laudato si, waar de elementen broeders en zusters van mensen zijn. Hoe kunnen wij dat begrijpen?

De Korte: “Samen vormen wij die ene grote schepping, als één familie die wij niet mogen beschadigen. Een voorbeeld: zuster water. In de spiritualiteit van het oosten geldt dat door de doop van Jezus in de Jordaan alle wateren, alle rivieren zijn geheiligd. Daarmee krijgt het water een sacramentele dimensie, water verwijst naar God. God raakte de Jordaan aan en daarmee al het water. Dat houdt in dat water niet vervuild mag worden. Dat je er voorzichtig, zoals met je eigen zuster, mee om moet gaan. Deze heiliging van het water en heel de schepping, doordat Christus als het vleesgeworden Woord er in is afgedaald, is een prachtige gedachte.

De klimaatcrisis zet de waterveiligheid onder druk. Kaapstad heeft enorme watertekorten. Delen van Djakarta lopen nu al onder. In Amsterdam kan op den duur schoon drinkwater problematisch. We kunnen een tijdje zonder voedsel, niet zonder water.”

Afvinken

Kort na de start wisten de groene parochianen uit Woudenberg de hele Sint Maartenparochie mee te krijgen in hun plannen. Een volgende werkgroep zag het licht: Duurzaam Geloven Sint Maarten. De bal ging rollen als van een heuvelrug.

In Woudenberg kan het complete lijstje van duurzame maatregelen worden afgevinkt. Zonnepanelen, dakisolatie, dubbele beglazing, afvalscheiding, inzameling van oud papier, LED-lampen, slimme zuinige verwarming, FSC-papier, afbreekbare schoonmaakmiddelen, Fair Trade koffie, thee en koekjes. Van Leur: “Alleen een bordje Groene Kerk aan de muur is niet voldoende. Zorg dat de zaak in beweging blijft, maar loopt niet voor de troepen uit. Dan haken mensen af en vinden ze je een drammer. Gestage, positieve en enthousiaste aandacht werkt het best. Kleine stapjes. Wij zoeken de publiciteit, organiseren elk jaar een of meer activiteiten rond de Groene Catharina, waaronder een themaviering rond duurzaamheid.

De zorg voor de schepping is een opdracht voor ons allen. Daarom is er in elke viering aandacht voor duurzaamheid. Wij hopen dat parochianen zich bewust worden van hun eigen levensstijl en dat duurzaamheid een plaats krijgt in het hart van de mensen.”

De Korte: “Deze klimaatcrisis vraagt om veerkracht. Er zijn sterke tegenkrachten, mensen en organisaties met belangen die een duurzame aanpak willen uit- of afstellen. Wie opkomt voor de schepping zal te maken krijgen met teleurstellingen. Dan komt het aan op veerkracht, op hoeverre je geworteld bent in geloof en in God.”

Voorbeden

Een van de krachtige middelen die de Groene Catharina inzet zijn de voorbeden. Van Leur: “Met Duurzaam Geloven Sint Maarten verzorgen wij sinds oktober 2016 elke week een voorbede voor duurzaamheid, een idee van ons liturgieeraad. Bij toerbeurt schrijven wij een gebedstekst, aan de hand van de actualiteit van elke dag en teksten uit Laudato si. Dat is voor ons een geweldige inspiratiebron.

Op maandag stuur ik de voorbeden naar de pastores van de zes locaties in de parochie. Het werkt. In onze gemeente ontbrak de voorbede een keer, door een misverstand. Onmiddellijk kwamen parochianen op mij af: waar is de voorbede voor duurzaamheid?’

Het idee van Sint Maarten landde op de burelen van GroeneKerken, bij projectmedewerkster Maaïke Wigboldus. In overleg met Van Leur werd besloten de voorbeden voortaan ook beschikbaar te stellen voor andere kerken en parochies.

Van Leur: “Zodra het op de site van GroeneKerken stond, stroomden de aanvragen binnen vanuit het hele land. Parochies, protestantse kerken, kloostergemeenschappen. Elke week verzorg ik een mailing met de voorbede-tekst van die week.”

Oud brood

Ook liturgische aandacht voor duurzaamheid leidt niet altijd tot ander gedrag.

De Korte: “Er is altijd verschil tussen onze woorden en onze daden. Weinig mensen hebben zicht op de consequenties van hun dagelijkse handelen. Eén plastic flesje water maakt niet uit. Zodra in ons land 17 miljoen mensen per dag zo’n flesje drinken, kun je met het afval een stadion vullen.

Franciscus schrijft dat 40% van het geproduceerde voedsel verloren gaat. Ik doe het zelf ook. Ik heb nog drie sneetjes brood, er is al een nieuw brood, de drie sneetje gaan de vuilnisbak in. Of naar de vogels. Uit mijn hoofd: wij gooien per hoofd van de bevolking 550 kilo voedsel weg. Een kilo per week, anderhalf ons per dag. Maal zeventien miljoen.”

Dankzij Laudato si beweegt ook het bisdom Den Bosch richting duurzaamheid.

De Korte: “Ons bisdom heeft een beleggingsfonds voor ons vermogen en dat van onze parochies. Mijn econoom is nogal gegrepen door Laudato Si. Hij spreekt met instellingen over hoe je stevig groen kunt beleggen en toch rendement behalen voor de continuïteit van bisdom en parochies.

Duurzaamheid is niet langer een onderwerp voor linkse hobbyisten. Zelf het Financieel Dagblad, de krant voor ondernemend Nederland, besteedt steeds meer aandacht aan duurzaamheid.”

Wilt u ook elke week de voorbede voor duurzaamheid ontvangen? Mail naar duurzaamgelovensintmaarten@gmail.com